

## قانون پولی و بانکی کشور

مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ (با آخرین اصلاحات تا ۱۳۹۶/۳/۱)

### قسمت اول - پول

#### ماده ۱ -

- الف - واحد پول ایران ریال است. ریال برابر صد دینار است.
- ب - یک ریال برابر یکصد و هشت هزار و پنجاه و پنج ده میلیونیم (۰/۰۱۰۸۰۵۵) گرم طلای خالص است.
- ج - تغییر برابری ریال نسبت به طلا به پیشنهاد بانک مرکزی ج.ا. ایران<sup>۱</sup> و موافقت وزیر امور اقتصادی و دارایی و تأیید هیأت وزیران و تصویب کمیسیون‌های دارایی مجلس شورای اسلامی<sup>۲</sup> میسر خواهد بود<sup>۳</sup>.
- د - برابری پول‌های خارجی نسبت به ریال و نرخ خرید و فروش ارز از طرف بانک مرکزی ج.ا. ایران با رعایت تعهدات کشور در مقابل صندوق بین‌المللی پول محاسبه و تعیین می‌شود<sup>۴</sup>.

#### ماده ۲ -

- الف - پول رایج کشور به صورت اسکناس و سکه‌های فلزی قابل انتشار است.
- ب - فقط اسکناس و پول‌های فلزی که در تاریخ تصویب این قانون در جریان بوده و یا طبق این قانون انتشار می‌یابد، جریان قانونی و قوه ابراء دارد.
- ج - تعهد پرداخت هر گونه دین و یا بدهی فقط به پول رایج کشور انجام‌پذیر است مگر آن که با رعایت مقررات ارزی کشور، ترتیب دیگری بین بدهکار و بستانکار داده شده باشد.
- د - مسکوکات طلا رواج قانونی ندارد.
- ه - مقررات مربوط به ورود و صدور طلا و نقره به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران و موافقت وزیر امور اقتصادی و دارایی و تصویب هیأت وزیران تعیین می‌شود<sup>۵</sup>.

<sup>۱</sup> طبق ماده ۱۸ قانون عملیات بانکی بدون ربا (مصوب ۱۳۶۲/۶/۸)، نام بانک مرکزی ایران به بانک مرکزی ج.ا. ایران تغییر یافت.

<sup>۲</sup> وفق قانون تعیین نام مجلس (مصوب ۱۳۵۹/۴/۳۱)، نام مجلس شورا، «مجلس شورای اسلامی» تعیین گردید.

<sup>۳</sup> ر.ک. بند ۶ لایحه قانونی اصلاح قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۱۸ شورای انقلاب)

<sup>۴</sup> طبق بند «ت» ماده ۲۰ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور: «در اجرای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مبنی بر فعال‌سازی منابع مالی و همچنین اصلاح و تقویت نظام مالی کشور، نظام ارزی کشور، شناور مدیریت شده است. دامنه نرخ ارز با توجه به حفظ رقابت‌پذیری در تجارت خارجی و با ملاحظه تورم داخلی و جهانی و همچنین شرایط اقتصاد کلان از جمله تعیین حد مطلوبی از ذخایر خارجی، تعیین می‌شود.

<sup>۵</sup> تصویب‌نامه هیأت محترم وزیران به شماره ۴۳۶۴۰ مورخ ۱۳۵۳/۶/۱۰: «هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۵۳/۶/۹ بنا به پیشنهاد شماره ۴۴۳۳/م مورخ ۱۳۵۳/۶/۹ وزارت امور اقتصادی و دارایی و به استناد بند «ه» ماده ۲ قانون پولی و بانکی کشور مصوب تیرماه سال ۱۳۵۱، ماده ۳ تصویب‌نامه شماره ۴۵۶۵۴ مورخ ۵۱/۸/۲۷ هیأت وزیران را به شرح زیر اصلاح نمودند: «ورود و صدور طلا و نقره خام به هر شکل با موافقت بانک مرکزی ایران و بر اساس آیین‌نامه‌ای که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید مجاز خواهد بود». وزیر مشاور و معاون پارلمانی نخست وزیر-عزت اله یزدان پناه همچنین طبق بند یک ذیل یادداشت فصل ۷۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات مصوب هیأت وزیران، «ورود و صدور طلا، نقره و پلاتین به هر شکل پس از کسب مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با رعایت آیین‌نامه مصوب شورای پول و اعتبار مجاز می‌باشد».



و - مبلغ اسمی، شکل، جنس، رنگ، اندازه، نقشه و سایر مشخصات اسکناس‌ها و سکه‌های فلزی رایج کشور به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران و تصویب وزیر امور اقتصادی و دارایی با رعایت مقررات این قانون تعیین خواهد گردید. میزان سکه‌های فلزی به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران و تصویب وزیر امور اقتصادی و دارایی تعیین خواهد شد. ز - اسکناس دارای امضاء وزیر امور اقتصادی و دارایی و رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران خواهد بود.

### ماده ۳ -

الف - امتیاز انتشار پول رایج کشور در انحصار دولت است و این امتیاز با رعایت مقررات این قانون منحصرأ به بانک مرکزی ج.ا. ایران واگذار می‌شود. ب - میزان قوه ابراء سکه‌های فلزی رایج کشور و همچنین طرز جمع‌آوری و شرایط خروج اسکناس‌ها و سکه‌ها از جریان به وسیله بانک مرکزی ج.ا. ایران با تأیید شورای پول و اعتبار پس از تصویب وزیر امور اقتصادی و دارایی تعیین و از طریق درج در روزنامه رسمی کشور و حداقل یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار پایتخت و پخش از شبکه رادیو و تلویزیون کشور به اطلاع عموم می‌رسد.

### ماده ۴ -

الف - تعهد بانک مرکزی ج.ا. ایران در مقابل اسکناس‌ها یا سکه‌های فلزی منتشر شده منحصر به پرداخت پول رایج کشور خواهد بود. ب - بانک مرکزی ج.ا. ایران در قبال سرقت یا فقدان یا از بین رفتن اسکناس‌ها و سکه‌های فلزی در دست اشخاص هیچ‌گونه تعهد و مسئولیتی نخواهد داشت. ج - بانک مرکزی ج.ا. ایران در مدتی که کمتر از ده سال نخواهد بود اسکناس‌ها و سکه‌های فلزی را که طبق بند «ب» ماده ۳ این قانون از جریان خارج می‌شوند و رواج قانونی خود را از دست می‌دهند با پول رایج کشور معاوضه خواهد نمود و پس از انقضاء مدت مقرر تعهدی در قبال آنها نخواهد داشت و اسکناس‌ها و سکه‌های فلزی تعویض نشده به حساب خزانه منظور خواهد شد.

### ماده ۵ -

الف - بانک مرکزی ج.ا. ایران باید برابر صددرصد اسکناس‌های منتشر شده همواره دارایی‌هایی به شرح زیر به عنوان پشتوانه در اختیار داشته باشد:

۱. طلا طبق ماده ۶؛
۲. ارز طبق ماده ۷؛



۳. اسناد و اوراق بهادار طبق مواد ۸ و ۹.

ب - مجموع دارایی‌های مندرج در ردیف‌های یک و دو بند «الف» این ماده نباید از ۲۵ درصد مجموع بدهی‌های بانک مرکزی ج.ا. ایران بابت اسکناس‌های منتشر شده کمتر باشد.

**تبصره** - ارزش دارایی‌های موضوع این ماده در صورتی که قیمت خرید آنها پایین‌تر از قیمت اسمی باشد به قیمت خرید و در صورتی که قیمت خرید آنها زیادتر از قیمت اسمی باشد، به قیمت اسمی محسوب می‌شود.

**ماده ۶** - دارایی‌های طلا موضوع ردیف ۱ بند «الف» ماده ۵ عبارتند از:

الف - شمش طلا، طلای مسکوک موجود در خزانه بانک، طلایی که در بانک‌های خارجی و مؤسسات بین‌المللی سپرده شده باشد.

ب - طلای تحویلی به صندوق بین‌المللی پول و بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه و یا مؤسسات مشابه و یا وابسته به آنها بابت سهمیه یا سرمایه طبق قوانین مصوب.

**ماده ۷** - دارایی‌های ارزی موضوع ردیف ۲ بند «الف» ماده ۵ با رعایت تبصره این ماده عبارت است از:

الف - اسکناس‌های خارجی قابل تبدیل مورد قبول بانک مرکزی ج.ا. ایران؛

ب - مطالبات ارزی که به سررسید آنها بیش از شش ماه نمانده باشد؛

ج - هر گونه پرداخت بابت سهمیه و یا سرمایه به صندوق بین‌المللی پول یا بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه و یا مؤسسات مشابه یا وابسته به آنها طبق قوانین مربوط؛

د - اسناد صادر یا تضمین شده از طرف سازمان‌های رسمی بین‌المللی و مؤسسات وابسته به آنها؛

ه - اسناد صادر یا تضمین شده از طرف دولتهای خارجی؛

و - مطالبات ارزی یا مطالبات ریالی قابل تبدیل به ارز از خارجه که بر اثر اجرای موافقت‌نامه‌های بین‌المللی پرداخت یا پایایی حاصل شده باشد تا حدود پیش‌بینی شده در موافقت‌نامه‌های مزبور؛

ز - اسناد بازرگانی عهده اشخاص حقیقی یا حقوقی خارجی به ارز قابل تبدیل و دارای سه امضاء معتبر که یکی از آنها امضاء بانک واگذار کننده باشد و به سررسید آنها بیش از شش ماه نمانده باشد؛

ح - اوراق و اسناد بهادار خارجی قابل تبدیل به ارزهای مورد قبول بانک مرکزی ج.ا. ایران؛

ط - موجودی حساب «حق برداشت مخصوص» در صندوق بین‌المللی پول طبق قوانین مربوط.

**تبصره** - ارزها و اسناد و مطالبات ارزی مذکور در این ماده باید از نوع ارزهای قابل تبدیل مورد قبول بانک مرکزی ج.ا. ایران باشند.

**ماده ۸** - اسناد و اوراق بهادار دولتی موضوع ردیف ۳ بند «الف» ماده ۵ عبارت است از:

الف - اسناد خزانه و اوراق قرضه دولتی یا تضمین شده از طرف وزارت امور اقتصادی و دارایی، مشروط بر این که اجازه انتشار یا تضمین آن قانوناً تحصیل شده باشد؛



ب - مطالبات بانک مرکزی ج.ا. ایران از وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به دولت و یا وابسته به شهرداری‌ها که به طور بازرگانی اداره می‌شوند مشروط بر این که این مطالبات از طرف وزارت امور اقتصادی و دارایی تضمین شده باشد.

**تبصره -** جواهرات ملی<sup>۶</sup> موضوع قانون ۲۵ آبان ۱۳۱۶، وثیقه کلیه تعهدات ناشی از اجرای این ماده می‌باشند. نگاهداری و حفاظت جواهرات ملی به عهده بانک مرکزی ج.ا. ایران است و استفاده از آنها فقط طبق مقررات این قانون و زیر نظر هیأت اندوخته اسکناس امکان‌پذیر است.

**ماده ۹ -** اسناد غیر دولتی موضوع ردیف ۳ بند «الف» ماده ۵ عبارتست از:

الف - اسناد بازرگانی ریالی قابل پرداخت بحواله‌کرد، دارای سه امضاء معتبر که یکی از آنها امضاء بانک واگذارکننده باشد با سررسید حداکثر یک سال؛

ب - سایر مطالبات کوتاه مدت ریالی به وثیقه شمش یا مسکوک طلا یا دارایی‌های مندرج در ماده ۷ با سررسید حداکثر یک سال.

## قسمت دوم - بانک مرکزی ج.ا. ایران

### فصل اول - کلیات

#### ماده ۱۰ -

الف - بانک مرکزی ج.ا. ایرانی مسئول تنظیم و اجرای سیاست پولی و اعتباری، بر اساس سیاست کلی اقتصادی کشور می‌باشد.

ب - هدف بانک مرکزی ج.ا. ایران حفظ ارزش پول و موازنه پرداخت‌ها و تسهیل مبادلات بازرگانی و کمک به رشد اقتصادی کشور است.

ج - بانک مرکزی ج.ا. ایران دارای شخصیت حقوقی است و در مواردی که در این قانون پیش‌بینی نشده است، تابع قوانین و مقررات مربوط به شرکت‌های سهامی خواهد بود.<sup>۷</sup>

د - بانک مرکزی ج.ا. ایران جز در مواردی که قانون صریحاً مقرر داشته باشد مشمول قوانین و مقررات عمومی مربوط به وزارتخانه‌ها و شرکت‌های دولتی و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و همچنین مشمول مقررات قسمت بانکداری این قانون نمی‌باشد.

<sup>۶</sup> ر.ک. بند ۶ لایحه قانونی اصلاح قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۱۸ شورای انقلاب)

<sup>۷</sup> ر.ک. صدر ماده ۲۱ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور: «اداره امور بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر اساس قانون پولی و بانکی و اصلاحات بعدی آن است.»



هـ - سرمایه بانک مرکزی ج.ا. ایران پنج میلیارد ریال است که از محل سرمایه قبلی بانک و تفاوت ناشی از اجرای ماده یک این قانون و اندوخته‌های بانک تأمین شده و متعلق به دولت است که تماماً پرداخت شده است. سرمایه بانک به پیشنهاد مجمع عمومی و تصویب هیأت وزیران ممکن است افزایش یابد.<sup>۸</sup>

و - مرکز اصلی بانک مرکزی ج.ا. ایران تهران است و در صورت اقتضای مصالح کشور می‌توان با تصویب هیأت وزیران به محل دیگری منتقل نمود.

ز - بانک مرکزی ج.ا. ایران می‌تواند در هر محل لازم بداند شعبه تأسیس نماید و یا به هر یک از بانک‌های کشور نمایندگی بدهد.<sup>۹</sup>

ح - انحلال بانک مرکزی ج.ا. ایران فقط به موجب قانون امکان‌پذیر است.

## فصل دوم - وظایف و اختیارات

**ماده ۱۱ -** بانک مرکزی ج.ا. ایران به عنوان تنظیم‌کننده نظام پولی و اعتباری کشور موظف به انجام وظایف زیر می‌باشد:<sup>۱۰</sup>

- الف - انتشار اسکناس و سکه‌های فلزی رایج کشور، طبق مقررات این قانون.<sup>۱۱</sup>
- ب - نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری<sup>۱۲</sup> و<sup>۱۳</sup>، طبق مقررات این قانون.

<sup>۸</sup> به موجب تصویب‌نامه هیأت محترم وزیران با شماره ۱۴۶۲۳۷/ت/۵۲۹۳۹ هـ مورخ ۱۳/۱۲/۱۳۹۴: «سرمایه بانک مرکزی ج.ا. ایران از محل اندوخته احتیاطی از مبلغ چهل و سه هزار و چهارصد میلیارد (۴۳,۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به مبلغ چهل و هشت هزار و چهارصد میلیارد (۴۸,۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال افزایش می‌یابد».

<sup>۹</sup> ر.ک. بند ۷ لایحه قانونی اصلاح قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۱۸ شورای انقلاب).

<sup>۱۰</sup> ر.ک. بند «پ» ماده ۱۰ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور: «دستگاه‌های اجرایی مانند بانک مرکزی مکلفند در حدود وظایف قانونی خود و در چهارچوب ضوابط و استانداردهای شورای عالی آمار ایران، آمار تخصصی حوزه‌های مربوط به خود را تولید و اعلام کنند».

<sup>۱۱</sup> ر.ک. ماده ۴۳ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور: «چاپ و انتشار ایران چک بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تحت نظارت هیأت نظارت اندوخته اسکناس موضوع ماده ۲۱ همین قانون به پیشنهاد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تصویب شورای پول و اعتبار ادامه می‌یابد»؛ همچنین ر.ک. بند «الف» تبصره ۱۶ قانون بودجه سال ۱۳۹۶ کل کشور: «بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مجاز است ایران‌چک‌های مورد نیاز کشور را پس از تصویب شورای پول و اعتبار تولید و با مسدود کردن معادل ریالی آن تحت نظارت هیأت نظارت اندوخته اسکناس (موضوع ماده ۲۱ قانون پولی و کشور) منتشر کند».

<sup>۱۲</sup> ر.ک. ماده ۱۴ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه کشور (۱۴۰۰-۱۳۹۶): «برای اعمال نظارت کامل و فراگیر بانک مرکزی بر مؤسسات پولی، بانکی و اعتباری و ساماندهی مؤسسات و بازارهای غیرمتشکل پولی جهت ارتقای شفافیت و سلامت و کاهش نسبت مطالبات غیرجاری به تسهیلات:

الف- بانک مرکزی مجاز است مطابق قوانین مربوطه در چهارچوب مصوباتی که به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد، علاوه بر اختیارات قانونی خود مقرر در قانون پولی و بانکی کشور حسب مورد یک یا چند مورد از اقدامات نظارتی و انتظامی زیر را در قبال بانک‌ها و مؤسسات اعتباری متخلف اعمال نماید:

۱- اعمال محدودیت، ممنوعیت توزیع سود و اندوخته‌ها بین سهامداران مؤثر، سلب حق رأی از آن‌ها به‌طور موقت و سلب حق تقدم خرید از سهامداران مؤثر؛

۲- تعلیق موقت مجوز بخشی از فعالیت برای مدت معین و یا لغو مجوز فعالیت؛

۳- اعمال محدودیت یا ممنوعیت پرداخت پاداش و مزایای مدیران؛

۴- سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران عامل و اعضاء هیأت مدیره؛

تبصره ۱- مرجع رسیدگی به تخلفات نظارتی و انتظامی موضوع این بند هیأت انتظامی بانک‌ها خواهد بود.

تبصره ۲- سهامدار مؤثر، سهامداری است که یک یا چند عضو هیأت‌مدیره را انتخاب می‌کند و یا به تشخیص بانک مرکزی در انتخاب عضو هیأت‌مدیره نقش دارد.

ب- انجام هرگونه عملیات بانکی، واسپاری (لیزینگ)، صرافی توسط اشخاص حقیقی و حقوقی و مشارکت بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و اشخاص حقوقی تابعی که بانک‌ها بیش از ۵۰٪ سهام آن‌ها را دارند و یا در تعیین هیأت مدیره آن‌ها مؤثرند؛ در تأسیس صندوق‌های سرمایه‌گذاری و شرکت‌های تأمین سرمایه بدون اخذ مجوز از بانک مرکزی ممنوع است و مرتکب حسب مورد به یک یا چند مورد از مجازات‌های درجه ۶ ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی به‌جز حبس و شلاق محکوم می‌شود.



ج - تنظیم مقررات مربوط به معاملات ارزی و تعهد یا تضمین پرداخت‌های ارزی با تصویب شورای پول و اعتبار و همچنین نظارت بر معاملات ارزی.

د - نظارت بر معاملات طلا و تنظیم مقررات مربوط به این معاملات با تصویب هیأت وزیران.

هـ - نظارت بر صدور و ورود ارز و پول رایج ایران و تنظیم مقررات مربوط به آن، با تصویب شورای پول و اعتبار<sup>۱۴</sup>.

## ماده ۱۲ - بانک مرکزی ج.ا. ایران به عنوان بانکدار دولت موظف به انجام وظایف زیر است:

الف - نگاهداری حساب‌های وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها و همچنین مؤسساتی که بیش از نصف سرمایه آن‌ها متعلق به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شرکت‌های دولتی و یا شهرداری‌ها می‌باشند و انجام کلیه عملیات بانکی آن‌ها در داخل و خارج از کشور<sup>۱۵ و ۱۶</sup>.

تبصره ۱- مسئولیت بازپرداخت کلیه تعهدات و بدهی‌های مؤسسات مذکور بر عهده هیات امناء و هیات مدیره و هیات مؤسس و سهامداران مؤثر متناسب با اشتغال ذمه (مراتب و شرایط بروز خسارت) می‌باشد.

تبصره ۲- علاوه بر مواردی که در قانون پولی و بانکی استثناء شده است صندوق‌های قرض‌الحسنه تک شعبه‌ای در سراسر کشور براساس جذب منابع سالانه تا سی میلیارد (۳۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال نیز از حکم این ماده مستثنی بوده و براساس اساسنامه و مجوزهای موجود ادامه فعالیت می‌دهند.

پ- نیروی انتظامی موظف است در مواردی که بانک مرکزی رأساً شعبه یا مؤسسات را فاقد مجوز اعلام می‌نماید، نسبت به توقف فعالیت یا تعطیل نمودن آن‌ها اقدام کند.  
ت- هرگونه تبلیغ برای ارائه خدمات پولی و بانکی براساس آئین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف مدت چهارماه پس از تصویب این قانون توسط بانک مرکزی تهیه و به تصویب هیات وزیران می‌رسد. علاوه بر اقدامات نظارتی و انتظامی مؤسسات پولی و بانکی و اعتباری، تخلف رسانه‌ها از این حکم مستوجب جریمه نقدی تا میزان ده برابر هزینه تبلیغ صورت گرفته می‌باشد که به حساب خزانه واریز می‌شود.

ث- بانک مرکزی موظف است با همکاری قوه قضائیه و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط، به نحوی برنامه‌ریزی کند که با تکمیل و توسعه پایگاه داده ملی اعتبارسنجی و سایر اقدامات اجرایی و نظارتی، نسبت تسهیلات غیرجاری به کل تسهیلات (ارزی و ریالی) سالانه یک واحد درصد کاهش یابد.

ج- طرح هرگونه دعوی که منشأ آن اقدامات نظارتی بانک مرکزی باشد، باید به طرفیت بانک مزبور صورت پذیرد و افراد ذی‌مدخل در امر نظارت را نمی‌توان طرف دعوا قرار داد، جز در مواردی که موضوع دعوی، انتساب جرم باشد.

تبصره- منظور از اقدامات نظارتی، اقداماتی است که در راستای اعمال نظارت بر بانک‌ها، مؤسسات اعتباری غیربانکی، تعاونی‌های اعتبار، صندوق‌های قرض‌الحسنه به جز صندوق‌های قرض‌الحسنه زیر نظر سازمان اقتصاد اسلامی و موضوع تبصره ۲ بند (ب) همین ماده، صرافی‌ها و شرکت‌های واسپاری (لیزینگ) در صلاحیت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بوده و مشتمل بر اقدامات به عمل آمده در تمامی مراحل تاسیس، اعطای مجوز، نظارت بر فعالیت، تغییرات ثبتی، بازسازی، ادغام، انحلال و تصفیه می‌باشد.

<sup>۱۳</sup> ر.ک. ماده ۱۸ **قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه**: «الف- بانک مرکزی موظف است در سال اول برنامه با استقرار سامانه‌های نظارتی برخط زمینه نظارت مستمر را در نظام بانکی فراهم نماید. به گونه‌ای که زمینه کشف خطاها و تخلف‌های احتمالی قبل از وقوع به وجود آید.

ب- بانک مرکزی موظف است تا انتهای سال اول برنامه با ایجاد سامانه‌ای متمرکز، امکان دریافت الکترونیکی و برخط اعلام‌های مورد نیاز جهت اعطای تسهیلات یا پذیرش تعهدات از مراجع ذی‌ربط نظیر اعلام اعتبارسنجی، بدهی مالیاتی و نظایر آن را برای بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی فراهم نماید.

تبصره ۱- تمامی مراجع ذی‌ربط که بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در اعطای تسهیلات یا پذیرش تعهدات نیازمند اعلام از آنان می‌باشند، موظفند امکان اخذ اعلام‌های مذکور را به صورت الکترونیکی و برخط فراهم نمایند.

تبصره ۲- بانک مرکزی موظف است مصادیق اعلام‌های مذکور را تعیین و ابلاغ نماید.

<sup>۱۴</sup> ر.ک. بند ۱ **لایحه قانونی اصلاح قانون پولی و بانکی کشور** (مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۱۸ شورای انقلاب).

<sup>۱۵</sup> ر.ک. ماده ۱۴، ردیف ۱۱ بند «ت» ماده ۱۶، تبصره ۲ بند «ح» ماده ۱۶ و ماده ۲۰ **قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور**، به شرح زیر:

«ماده ۱۴- به منظور تنظیم تعهدات ارزی کشور، دستگاه‌های اجرایی ملزم به رعایت موارد زیر می‌باشند:

الف - عملیات و معاملات ارزی خود را از طریق حساب‌های ارزی بانک‌های داخل یا خارج که با تأیید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران افتتاح کرده یا می‌کنند، انجام دهند. بانک‌های عامل ایرانی مکلفند خدمات مورد نیاز آن‌ها را در سطح استانداردهای بین‌المللی تأمین کنند.

ب - فهرست کلیه حساب‌های ارزی خارج از کشور خود را به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام کنند، تا پس از تأیید این بانک، ادامه فعالیت آن‌ها میسر شود».



- ب - فروش و بازپرداخت اصل و بهره انواع اوراق قرضه دولتی و اسناد خزانه به عنوان عامل دولت و واگذاری این عاملیت به افراد و یا مؤسسات دیگر.
- ج - نگاهداری کلیه ذخایر ارزی و طلائی کشور.
- د - نگاهداری وجوه ریالی صندوق بین‌المللی پول و بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه و شرکت مالی بین‌المللی و مؤسسه بین‌المللی توسعه و مؤسسات مشابه یا وابسته به این مؤسسات.
- ه - انعقاد موافقتنامه پرداخت در اجرای قراردادهای پولی و مالی و بازرگانی و ترانزیتی بین دولت و سایر کشورها.
- تبصره ۱** - وزارتخانه‌ها و شهرداری‌ها و شرکت‌های دولتی و مؤسسات مذکور در بند «الف» این ماده مکلفند وجوهی را که در اختیار دارند منحصراً نزد بانک مرکزی ج.ا. ایران نگاهداری نمایند و کلیه عملیات بانکی خود را منحصراً توسط بانک مرکزی ج.ا. ایران انجام دهند و اطلاعاتی که بانک مرکزی ج.ا. ایران درانجام وظایف خود از آنها بخواهد در اختیار آن بگذارند.

ماده ۱۶- بند «ت»، ردیف ۱۱ [مربوط به وظایف و اختیارات صندوق توسعه ملی]: «افتتاح یا بستن حساب‌های ارزی در نزد بانک مرکزی و معرفی صاحبان امضای مجاز از بین اعضای هیأت عامل، رئیس و سایر مدیران صندوق».

ماده ۱۶- بند «ج» [مربوط به منابع صندوق توسعه ملی]: تبصره ۲: «حساب‌های صندوق فقط نزد بانک مرکزی نگهداری خواهد شد».

«ماده ۲۰»

الف - کلیه دستگاه‌های موضوع بند(الف) ماده(۱۲) قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ که تاکنون حساب‌هایشان را نزد بانک مرکزی متمرکز نموده‌اند، موظفند حداکثر ظرف مدت سه ماه پس از ابلاغ این قانون کلیه حساب‌های بانکی خود را براساس دستورالعملی که به پیشنهاد مشترک وزرات امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه کشور و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد، نزد آن بانک متمرکز نمایند. تمامی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی و وزارت امور اقتصادی و دارایی نیز موظف به همکاری با بانک مرکزی در اجرای این ماده می‌باشند.

تبصره ۱- تخلف از این قانون از سوی هر یک از طرفین، جرم تلقی شده و به منزله تصرف غیرقانونی در اموال عمومی است.

تبصره ۲- نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران می‌توانند بانک عامل خود را از بین بانک‌های دولتی، با هماهنگی و تأیید ستادکل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران تعیین نمایند.

ب - کلیه بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری مجازند از کلیه منابع خود به شرکت‌های بخش خصوصی و تعاونی ایرانی صادرکننده کالاها و خدمات فنی مهندسی تسهیلات ارزی یا معادل ریالی آن به نرخ روز بازار آزاد یا نرخ سود مشابه تسهیلات ارزی پرداخت کنند. بازپرداخت این تسهیلات و سود آن به صورت ارزی می‌باشد.

پ - اولویت در پرداخت تسهیلات توسط بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری در شرایط مساوی به ترتیب برای سرمایه در گردش مورد نیاز صادرکنندگان، سرمایه در گردش مورد نیاز تولیدکنندگان کالاها یا خدمات صادراتی، سرمایه‌گذاری برای تولید یا تجارت کالاها یا خدمات صادراتی، سرمایه‌گذاری برای تولید کالاها و یا خدمات دارای بازار قابل فروش در داخل کشور با سودآوری بیشتر می‌باشد».

۱۶ ر.ک. بند «ب» ماده ۱۷ **قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه کشور**: «به منظور افزایش سرعت و کارایی گردش حساب‌های درآمدی و هزینه‌ای دولت، شفاف سازی و ایجاد امکان نظارت برخط بر کلیه حساب‌های دستگاه‌های اجرایی و کاهش اثرات منفی عملیات مالی دولت بر نظام بانکی، کلیه حساب‌های بانکی اعم از ریالی و ارزی برای وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌ها، سازمان‌ها، دانشگاه‌های دولتی و اعتبارات دولتی نهادهای عمومی غیردولتی، صرفاً از طریق خزانه‌داری کل کشور و نزد بانک مرکزی افتتاح می‌شود. دستگاه‌های یادشده موظفند کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های خود را فقط از طریق حساب‌های افتتاح شده نزد بانک مرکزی انجام دهند.

تبصره ۱- بانک مرکزی موظف است تمهیدات لازم برای بانکداری متمرکز و نگاهداری حساب‌های مورد نیاز هریک از دستگاه‌ها و دسترسی برخط خزانه‌داری کل کشور به اطلاعات حساب‌های دستگاه‌های مذکور را فراهم نماید.

تبصره ۲- نحوه انتقال حساب‌های دستگاه‌های مذکور به بانک مرکزی و هزینه‌کرد آن‌ها توسط بانک‌های عامل مطابق دستورالعملی خواهد بود که حداکثر ظرف مدت سه ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون، به پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان و بانک مرکزی، به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد.

تبصره ۳- بانک مرکزی مکلف است نسبت به ابلاغ دستورالعمل موضوع تبصره (۲) به کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری اقدام کند. هر نوع تخلف از دستورالعمل مذکور توسط بانک‌ها، مشمول مجازات انتظامی موضوع ماده (۴۴) قانون پولی و بانکی کشور و تغییراتی که در ماده ۹۶ قانون برنامه پنجم توسعه اعمال شده است خواهد بود. همچنین هر نوع تخلف توسط سایر دستگاه‌های اجرایی، در حکم تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال عمومی محسوب می‌شود».



**تبصره ۲** - وزارتخانه‌ها و شرکت‌ها و مؤسساتی که به موجب قوانین خاص مجاز به انجام عملیات بانکی وسیله بانک‌های دیگر می‌باشند مشمول مفاد بند الف و قسمت اول تبصره یک این ماده نخواهند بود.

**ماده ۱۳** - بانک مرکزی ج.ا. ایران دارای اختیارات زیر می‌باشد:

۱. دادن وام و اعتبار به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی با مجوز قانونی.
۲. تضمین تعهدات دولت و وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی با مجوز قانونی.
۳. دادن وام و اعتبار و تضمین وام و اعتبارات اعطایی به شرکت‌های دولتی<sup>۱۷</sup> و شهرداری‌ها و همچنین به مؤسسات وابسته به دولت و شهرداری‌ها با تأمین کافی.
۴. تنزیل مجدد برات‌ها و اسناد بازرگانی کوتاه مدت بانک‌ها<sup>۱۸</sup> و دادن اعتبار به بانک‌ها با تأمین کافی.
۵. خرید و فروش اسناد خزانه و اوراق قرضه دولتی و اوراق قرضه صادر شده از طرف دولت‌های خارجی یا مؤسسات مالی بین‌المللی معتبر.
۶. خرید و فروش طلا و نقره.
۷. افتتاح و نگاهداری حساب جاری نزد بانک‌های خارج و یا نگاهداری حساب بانک‌های داخل و خارج نزد خود و انجام کلیه عملیات مجاز بانکی دیگر و تحصیل اعتبارات در داخل و خارج به حساب خود و یا به حساب بانک‌های داخل.

**تبصره ۱** - دادن وام و اعتبار و تضمین وام و اعتبارات اعطایی به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی موکول به تضمین وزارت امور اقتصادی و دارایی است.

**تبصره ۲** - آیین‌نامه‌های مربوط به اجرای این ماده به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید.

**ماده ۱۴** - بانک مرکزی ج.ا. ایران در حسن اجرای نظام پولی کشور می‌تواند به شرح زیر در امور پولی و بانکی دخالت و نظارت کند<sup>۱۹</sup>:

۱. تعیین نرخ رسمی تنزیل مجدد و بهره وام‌ها<sup>۲۰</sup> که ممکن است بر حسب نوع وام و اوراق و اسناد نرخ‌های مختلف تعیین شود.

<sup>۱۷</sup> به موجب ماده ۱۸ قانون عملیات بانکی بدون ربا: «بانک مرکزی ج.ا. ایران ... در مورد شرکت‌های دولتی که سهام آن صد درصد متعلق به دولت نیست، فقط می‌تواند طبق عملیات مجاز در این قانون عمل نماید.»

<sup>۱۸</sup> به موجب ماده ۲۱ قانون عملیات بانکی بدون ربا: «بانک مرکزی ج.ا. ایران با هریک از بانک‌ها و نیز بانک‌ها با یکدیگر، مجاز به انجام عملیات بانکی ربوی نمی‌باشند.»

<sup>۱۹</sup> ر.ک. مواد ۲۰، ۲۱، ۲۶ و ۲۷ قانون عملیات بانکی بدون ربا و ماده ۳ آیین‌نامه فصل چهارم قانون عملیات بانکی بدون ربا (موضوع تصویب‌نامه شماره ۸۸۵۲۶ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۱۷ هیأت وزیران).

<sup>۲۰</sup> بند ۹ ماده ۲ قانون عملیات بانکی بدون ربا: «اعطای وام و اعتبار بدون ربا (بهره) طبق قانون و مقررات.»





۲. تعیین نسبت دارایی‌های آنی بانک‌ها به کلیه دارایی‌ها یا به انواع بدهی‌های آنها بر حسب نوع فعالیت بانک‌ها یا سایر ضوابط به تشخیص بانک مرکزی ج.ا. ایران.<sup>۲۱</sup>
۳. تعیین نسبت و نرخ بهره<sup>۲۲</sup> سپرده قانونی بانک‌ها نزد بانک مرکزی ج.ا. ایران که ممکن است بر حسب ترکیب و نوع فعالیت بانک‌ها نسبت‌های متفاوتی برای آن تعیین گردد؛ ولی در هر حال این نسبت از ۱۰ درصد کمتر و از ۳۰ درصد بیشتر نخواهد بود.<sup>۲۳</sup>
۴. تعیین میزان حداقل و حداکثر بهره و کارمزد دریافتی و پرداختی بانک‌ها.<sup>۲۴</sup>
۵. تعیین نسبت مجموع سرمایه پرداخت شده و اندوخته بانک‌ها به انواع دارایی‌ها.<sup>۲۵</sup>
۶. تعیین حداکثر نسبی تعهدات ناشی از افتتاح اعتبار اسنادی - ظهرنویسی یا ضمانت‌نامه‌های صادر از طرف بانک‌ها و نوع و میزان وثیقه این قبیل تعهدات.<sup>۲۶</sup>
۷. تعیین شرایط معاملات اقساطی که اعتبار آن از طرف بانک‌ها تأمین می‌شود.
۸. تعیین مقررات افتتاح حساب جاری و پس‌انداز و سایر حساب‌ها.
۹. تعیین نوع و میزان جوایز و هر گونه امتیاز دیگری که برای جلب سپرده‌های جاری یا پس‌انداز از طرف بانک‌ها عرضه می‌گردد و تعیین ضوابط برای تبلیغات بانک‌ها در این مورد.
۱۰. رسیدگی به عملیات و حساب‌ها و اسناد و مدارک بانک‌ها و اخذ هر گونه اطلاعات و آمار از بانک‌ها با توجه به لزوم حفظ اسرار حرفه‌ای.
۱۱. محدود کردن بانک‌ها به انجام یک یا چند نوع از فعالیت‌های مربوط به طور موقت یا دائم.
۱۲. تعیین نحوه مصرف وجوه سپرده‌های پس‌انداز و سپرده‌های مشابه نزد بانک‌ها.
۱۳. تعیین حداکثر مجموع وام‌ها و اعتبارات بانک‌ها به طور کلی یا در هر یک از رشته‌های مختلف.<sup>۲۷</sup>

<sup>۲۱</sup> ر.ک. ماده ۴۳ قانون پولی و بانکی کشور

<sup>۲۲</sup> حسب ماده ۲۱ قانون عملیات بانکی بدون ربا: «بانک مرکزی با هریک از بانک‌ها و نیز بانک‌ها با یکدیگر، مجاز به انجام عملیات بانکی ربوی نمی‌باشند».

<sup>۲۳</sup> ر.ک. ماده ۴۳ قانون پولی و بانکی کشور

<sup>۲۴</sup> در بند ۴ ماده ۲۰ قانون عملیات بانکی بدون ربا، عبارت «تعیین حداقل و حداکثر کارمزد خدمات بانکی (مشروط به اینکه بیش از هزینه‌ی کار انجام شده نباشد) و حق‌الوکاله بکارگیری سپرده‌های سرمایه‌گذاری که توسط بانک‌ها دریافت می‌شود» بکار برده شده است. همچنین ر.ک. بند «الف» ماده ۱۷ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه: «هرگونه تکلیف به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در راستای استفاده از منابع آن‌ها در طول سال‌های برنامه درخصوص تسهیلات با نرخ سود کمتر به جز سایر تکالیف قانونی، مشروط به پیش‌بینی مابه‌التفاوت نرخ سود مصوب شورای پول و اعتبار و درج آن در بودجه سالانه است».

<sup>۲۵</sup> ر.ک. ماده ۴۳ قانون پولی و بانکی کشور

<sup>۲۶</sup> ر.ک. ماده ۴۳ قانون پولی و بانکی کشور

<sup>۲۷</sup> ر.ک. بند «ذ» ماده ۳۳، بند «پ» ماده ۴۶ و بند «پ» ماده ۸۹ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه، به شرح زیر:

بند «ذ» ماده ۳۳ - «اختصاص حداقل پانزده درصد از متوسط تسهیلات اعطایی بانک‌های عامل غیرتخصصی کشور به بخش کشاورزی».

بند «پ» ماده ۴۶ - «بانک مرکزی (شورای پول و اعتبار) مکلف است سیاست‌های پرداخت تسهیلات بانکی را به گونه‌ای تنظیم نماید که سهم بخش صنعت و معدن از تسهیلات پرداختی طی اجرای قانون برنامه حداقل چهل درصد باشد».

بند «پ» ماده ۸۹ - «دولت (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران) موظف است همه ساله حداقل ده درصد منابع قرض‌الحسنه تمامی بانک‌ها و مؤسسات پولی و اعتباری دولتی را در چارچوب بودجه سنواتی جهت اشتغال اینترگران از طریق صندوق اشتغال و کارآفرینی اینترگران اختصاص دهد».



۱۴. تعیین شرایط کلی اخذ وام بانک‌ها از اشخاص و صدور گواهی سپرده.

۱۵. تعیین مقررات مشروح در بندهای ۱ تا ۱۴ بالا برای مؤسسات اعتباری غیر بانکی.

**تبصره** - استفاده از اختیارات موضوع این ماده باید قبلاً به تصویب شورای پول و اعتبار برسد.

**ماده ۱۵** - رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران نماینده دولت در صندوق بین‌المللی پول است و ارتباط دولت با صندوق بین‌المللی پول از طریق بانک مرکزی ج.ا. ایران خواهد بود و انجام کلیه وظایف و اعمال اختیاراتی که به موجب قانون اجازه مشارکت دولت ایران در صندوق بین‌المللی پول به بانک ملی ایران واگذار شده است با بانک مرکزی ج.ا. ایران می‌باشد.

### فصل سوم - ارکان

**ماده ۱۶** - بانک مرکزی ج.ا. ایران دارای ارکان ذیل می‌باشد:

۱. مجمع عمومی
۲. شورای پول و اعتبار<sup>۲۸</sup>
۳. هیأت عامل
۴. هیأت نظارت اندوخته اسکناس
۵. هیأت نظار

### بخش اول - مجمع عمومی

**ماده ۱۷** -

الف - ترکیب مجمع عمومی بانک مرکزی ج.ا. ایران عبارت است از:

<sup>۲۸</sup> ر.ک. ماده ۱۶ **قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه**: «برای حصول اطمینان از اجرای صحیح عملیات بانکی بدون ربا در نظام بانکی کشور و جهت نظارت بر عملکرد نظام بانکی و اظهار نظر نسبت به رویه‌ها و ابزارهای رایج، شیوه‌های عملیاتی، دستورالعمل‌ها، بخشنامه‌ها، چارچوب قراردادهای و نحوه اجرای آن‌ها از جهت انطباق با موازین فقه اسلامی، شورای فقهی در بانک مرکزی با ترکیب زیر تشکیل می‌شود:

- پنج فقیه (مجتهد متجزی در حوزه فقه معاملات و صاحب نظر در مسائل پولی و بانکی)
- رئیس کل (یا معاون نظارتی) بانک مرکزی
- یک نفر حقوقدان آشنا به مسائل پولی و بانکی و یک اقتصاددان (هر دو با معرفی رئیس کل بانک مرکزی)
- یک نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی با اولویت آشنایی با بانکداری اسلامی با انتخاب مجلس (به عنوان ناظر)
- یکی از مدیران عامل بانک‌های دولتی به انتخاب وزیر اقتصاد و امور دارایی

تبصره ۱- اعضای فقهی این شورا به پیشنهاد رئیس بانک مرکزی و تأیید فقهای شورای نگهبان و با حکم رئیس کل بانک مرکزی انتخاب می‌شوند.

تبصره ۲- مصوبات شورای فقهی لازم‌الرعایه است. رئیس کل بانک مرکزی اجرای مصوبات شورا را پیگیری و بر حسن اجرای آن‌ها نظارت می‌کند. حکم این ماده نافی اختیارات و نظرات فقهای شورای نگهبان در اصل چهارم قانون اساسی نمی‌باشد.

تبصره ۳- اعضای صاحب رأی این شورا برای چهارسال تعیین می‌شوند و این مأموریت برای یک دوره دیگر قابل تمدید است.

تبصره ۴- جلسات شورای فقهی با حضور دو سوم اعضاء مشتمل بر رئیس شورا و حداقل سه نفر از فقهای عضو شورا رسمیت می‌یابد و تصمیمات شورا با رأی موافق اکثریت فقهای حاضر شورا اتخاذ می‌شود».



- رئیس جمهور (رئیس مجمع)؛
  - وزیر امور اقتصادی و دارایی؛
  - رئیس سازمان برنامه و بودجه کشور؛ و
  - دو نفر از وزرا به انتخاب هیأت وزیران<sup>۲۹</sup>.
- ب - اعضای سایر ارکان بانک در جلسات و مذاکرات مجمع عمومی بدون حق رأی شرکت می‌کنند.
- ج - وظایف مجمع عمومی به شرح زیر است:
۱. رسیدگی و تصویب ترازنامه بانک مرکزی ج.ا. ایران.
  ۲. رسیدگی و اتخاذ تصمیم نهایی نسبت به گزارش‌های هیأت نظار.
  ۳. رسیدگی و اتخاذ تصمیم درباره پیشنهاد تقسیم سود ویژه.
  ۴. انتخاب اعضای هیأت نظار به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی.
  ۵. سایر وظایفی که طبق مقررات این قانون به عهده مجمع عمومی گذارده شده است.
- د - جلسات مجمع عمومی بانک حداقل سالی یک مرتبه تا پایان تیر ماه و نیز در مواقع دیگر به نظر وزیر امور اقتصادی و دارایی یا به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران به دعوت وزیر دارایی تشکیل خواهد شد.
- ه - برای مذاکره و اخذ تصمیم در جلسات مجمع عمومی، حضور کلیه اعضای که حق رأی دارند و رئیس کل یا قائم مقام رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران ضروری خواهد بود.
- و - تصمیمات مجمع عمومی به اکثریت آرای دارندگان حق رأی اتخاذ خواهد شد.

## بخش دوم - شورای پول و اعتبار

### ماده ۱۸ -

- الف - شورای پول و اعتبار به منظور مطالعه و اتخاذ تصمیم درباره سیاست کلی بانک مرکزی ج.ا. ایران و نظارت بر امور پولی و بانکی کشور عهده‌دار وظایف زیر است:
۱. رسیدگی و تصویب سازمان و بودجه و مقررات استخدامی و آیین‌نامه‌های داخلی بانک مرکزی ج.ا. ایران.
  ۲. رسیدگی و اظهار نظر نسبت به ترازنامه بانک مرکزی ج.ا. ایران برای طرح در مجمع عمومی.
  ۳. رسیدگی و تصویب آیین‌نامه‌های مذکور در این قانون.
  ۴. اظهار نظر در مسائل بانکی و پولی و اعتباری کشور و همچنین اظهار نظر نسبت به لوایح مربوط به وام یا تضمین اعتبار و هر موضوع دیگری که از طرف دولت به شورا ارجاع می‌شود.
  ۵. دادن نظر مشورتی و توصیه به دولت در مسائل بانکی و پولی و اعتباری کشور که به نظر شورا در وضع اقتصادی و به خصوص در سیاست اعتباری کشور مؤثر خواهد بود.

<sup>۲۹</sup> اصلاح شده به موجب ماده ۱۹ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور.



۶. اظهار نظر درباره هر موضوعی که از طرف رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران در حدود این قانون به شورا عرضه می‌گردد.

ب - اعضای شورای پول و اعتبار عبارتند از<sup>۳۰</sup>:

۱. رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران؛
۲. دادستان کل کشور یا معاون او؛
۳. معاون وزارت امور اقتصادی و دارایی به معرفی وزیر مربوطه؛
۴. معاون سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به معرفی رئیس سازمان؛
۵. رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران؛
۶. دو نفر مطلع در امور مالی و پولی، به تشخیص و انتخاب وزیر امور اقتصادی و دارایی؛
۷. یکی از خبرگان بانکی به تشخیص و انتخاب ریاست کل بانک مرکزی ج.ا. ایران؛
۸. معاون وزارت کشاورزی و عمران روستایی به معرفی وزیر مربوطه؛
۹. معاون وزارت بازرگانی؛
۱۰. معاون وزارت صنایع به معرفی وزیر مربوطه<sup>۳۱</sup>؛
۱۱. معاون وزارت صنایع سنگین به معرفی وزیر مربوطه<sup>۳۲</sup>؛
۱۲. معاون وزارت معادن و فلزات به معرفی وزیر مربوطه<sup>۳۳</sup>؛

<sup>۳۰</sup> ترکیب اعضای شورا به موجب ماده ۱۵ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه به شرح زیر اصلاح گردید:  
«ماده ۱۵- ترکیب اعضای شورای پول و اعتبار به شرح ذیل اصلاح می‌گردد:

- وزیر امور اقتصادی و دارایی یا معاون وی؛
  - رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛
  - رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور یا معاون وی؛
  - دو تن از وزرا به انتخاب هیأت وزیران؛
  - وزیر بازرگانی؛
  - دو نفر کارشناس و متخصص پولی و بانکی به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تأیید ریاست جمهوری؛
  - دادستان کل کشور یا معاون وی؛
  - رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن؛
  - رئیس اتاق تعاون؛
  - نمایندگان کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی (هر کدام یک نفر) به عنوان ناظر با انتخاب مجلس.
- تبصره ۱ - ریاست شورا بر عهده رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران خواهد بود.

تبصره ۲ - «هر یک از اعضای خبره شورای پول و اعتبار هر دو سال یک بار تغییر می‌یابند. انتخاب مجدد آنها بلامانع است.»

<sup>۳۱</sup> ر.ک. بند ۱۲ ماده واحده قانون راجع به تفویض وظایف و اختیارات وزیر صنایع و معادن سابق در جلسات شوراها و هیأت‌ها و مجامع مختلف به  
وزرای صنایع، صنایع سنگین و معادن و فلزات (مصوب ۱۳۶۳/۳/۵ مجلس شورای اسلامی).

<sup>۳۲</sup> ر.ک. بند ۱۲ ماده واحده قانون راجع به تفویض وظایف و اختیارات وزیر صنایع و معادن سابق در جلسات شوراها و هیأت‌ها و مجامع مختلف به  
وزرای صنایع، صنایع سنگین و معادن و فلزات (مصوب ۱۳۶۳/۳/۵ مجلس شورای اسلامی).



**تبصره ۱** - ریاست شورا بر عهده رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران خواهد بود.

**تبصره ۲** - افراد مذکور در ردیف‌های ۶ و ۷ بند «ب» برای مدت دو سال عضویت شورا را دارا خواهند بود و انتخاب مجدد آنان بلامانع است.

**تبصره ۳** - در صورت استعفا، فوت یا احراز عدم صلاحیت یا عدم توانایی برای عضویت در شورا در مورد هر یک از افراد ردیف‌های ۶ و ۷ بند «ب»، شخص دیگری به ترتیب مقرر انتخاب خواهد شد.<sup>۳۴</sup>

ج - شورا بر حسب دعوت رئیس کل بانک یا تقاضای حداقل سه نفر از اعضا تشکیل جلسه خواهد داد و مسائلی که رئیس کل بانک یا اعضای متقاضی در نظر داشته باشند مطرح خواهد شد.

د - جلسات شورا با حضور حداقل دو سوم مجموع اعضاء رسمیت یافته و تصمیمات متخذه با حصول اکثریت مطلق آرای اعضای حاضر، معتبر خواهد بود.<sup>۳۵</sup>

ه - شورا می‌تواند از اشخاص صلاحیت‌دار برای مشورت دعوت نماید.

و - اعضای شورا و اشخاصی که جهت مشورت دعوت می‌شوند موظف به حفظ اطلاعات و اسرار شورا می‌باشند مگر در مواردی که قانوناً مکلف به اظهار اطلاع یا ادای شهادت باشند.

ز - اعضای شورا برای حضور در جلسات شورا حق الزحمه‌ای دریافت خواهند کرد که به پیشنهاد رئیس کل بانک و تصویب مجمع عمومی تعیین می‌گردد.

ح - اعضای شورای پول و اعتبار قبل از شروع به کار باید در جلسه مجمع عمومی سوگند یاد کنند که در انجام وظایف شورای پول و اعتبار نهایت دقت و بی‌نظری را به کار برند و کلیه تصمیماتی را که می‌گیرند مقرون به صلاح کشور بوده و رعایت کامل حفظ اسرار بانک و شورا بشود.

## بخش سوم - هیأت عامل

### ماده ۱۹ -

الف - هیأت عامل بانک مرکزی ج.ا. ایران مرکب از رئیس کل<sup>۳۶</sup>، قائم‌مقام، دبیر کل بانک و سه نفر معاون با اختیارات و مسؤولیت‌های معین در این قانون خواهد بود.

<sup>۳۳</sup> ر.ک. بند ۱۲ ماده واحده قانون راجع به تفویض وظایف و اختیارات وزیر صنایع و معادن سابق در جلسات شوراهای و هیأت‌ها و مجامع مختلف به وزارت صنایع، صنایع سنگین و معادن و فلزات (مصوب ۱۳۶۳/۳/۵ مجلس شورای اسلامی).

<sup>۳۴</sup> ر.ک. بند ۲ لایحه قانونی اصلاح قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب.

<sup>۳۵</sup> اصلاح شده توسط تبصره ماده واحده قانون راجع به تفویض وظایف و اختیارات وزیر صنایع و معادن سابق در جلسات شوراهای و هیأت‌ها و مجامع مختلف به وزارت صنایع، صنایع سنگین و معادن و فلزات (مصوب ۱۳۶۳/۳/۵ مجلس شورای اسلامی).

<sup>۳۶</sup> نحوه اداره بانک مرکزی ج.ا. ایران (معضل)، مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام (۱۳۹۳/۸/۲۴):

۱. ویژگی‌ها و صلاحیت‌های نصب رئیس کل:

الف- کفایت علمی؛ داشتن دکترا در یکی از رشته‌های اقتصادی، پولی و مالی.



ب -

۱. رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران به عنوان بالاترین مقام اجرایی و اداری، عهده دار کلیه امور بانک، به استثناء وظایفی است که به موجب این قانون به عهده ارکان دیگر بانک گذارده شده است.
  ۲. رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران مسؤول حسن اداره امور بانک و موظف به اجرای این قانون و آیین نامه های مربوط به آن می باشد.
  ۳. رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران نماینده بانک در کلیه مراجع رسمی داخلی و خارجی با حق توکیل می باشد.
  ۴. رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران می تواند حق امضاء و قسمتی از اختیارات خود را به اعضای هیأت عامل و کارمندان بانک تفویض بنماید.
  ۵. رئیس کل بانک مرکزی به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و بعد از تصویب هیأت دولت، با تأیید و حکم رئیس جمهور نصب می گردد. دوره تصدی ریاست کل بانک مرکزی پنج سال خواهد بود و انتخاب مجدد وی بلامانع است.<sup>۳۷</sup>
- تبصره -** رئیس کل بانک مرکزی موظف است در مقاطع سه ماهه گزارش عملکرد وظایف و اختیارات قانونی بانک مرکزی را به تفصیل به رئیس جمهور، هیأت دولت و وزیر امور اقتصادی و دارایی و مجلس شورای اسلامی با یک محتوا گزارش دهد.<sup>۳۸</sup>

---

ب- کفایت تجربی: داشتن هفت سال تجربه در سطوح سیاست گذاری و مدیریتی در حوزه های اقتصادی، پولی و مالی و یا پنج سال تجربه مدیریتی در حوزه های تخصصی بانک مرکزی (مدیرکل به بالا).

ج- داشتن حسن شهرت و توانایی انجام وظایف.

د- نداشتن سابقه محکومیت مؤثر کیفری.

ه- نداشتن تخلفات مالی گسترده.

۲. فرآیند نصب: رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و بعد از تصویب هیأت دولت، با تأیید و حکم رئیس جمهور نصب می گردد.
  ۳. دوره زمانی تصدی: دوره تصدی ریاست کل بانک مرکزی پنج سال خواهد بود و انتخاب مجدد وی بلامانع است.
- تبصره -** رئیس جمهور جدید در ابتدای دوره می تواند بر طبق روال این قانون، رئیس کل بانک مرکزی را که بیش از یک سال از دوره تصدی وی باقی مانده باشد، تغییر دهد.
۴. ضوابط عزل: در صورت تحقق یکی از موارد زیر رئیس کل بانک مرکزی عزل خواهد شد:
    ۱. از دست دادن یک یا چند شرط از شرایط مذکور و یا احراز فقدان یک یا چند شرط از شرایط احراز منصب از ابتدا.
    ۲. عدم توانایی یا کوتاهی در انجام وظایف قانونی و یا در تحقق اهداف بانک مرکزی ج.ا. ایران.
  ۵. فرآیند عزل: رئیس کل بانک مرکزی به پیشنهاد رئیس جمهور و بعد از تصویب دوسوم اعضای هیأت دولت با حکم رئیس جمهور عزل می شود. در صورت تمایل رئیس کل بانک مرکزی، رأی گیری در هیأت دولت پس از استماع نظرات رئیس کل صورت می گیرد.
  ۶. پذیرش استعفای رئیس کل، توسط رئیس جمهور انجام می گیرد.
- تبصره -** در صورت عزل، استعفاء یا فوت رئیس کل بانک مرکزی، حداکثر ظرف مدت یک ماه با رعایت فرآیند مذکور در این قانون نسبت به تعیین رئیس کل بانک مرکزی اقدام خواهد شد، در این مدت قائم مقام بانک مرکزی دارای کلیه اختیارات رئیس کل می باشد.
- <sup>۳۷</sup> ر.ک. نحوه اداره بانک مرکزی ج.ا. ایران (معضل)، مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام (۱۳۹۳/۸/۲۴)
- <sup>۳۸</sup> ر.ک. تبصره ۲ ماده ۱۹ قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور



- ج- اختیارات قائم مقام رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران از طرف رئیس کل تعیین می شود و در صورت غیبت یا استعفا یا معذوریت یا فوت رئیس کل بانک، قائم مقام دارای کلیه اختیارات رئیس کل می باشد.
- تبصره-** قائم مقام بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی از میان متخصصان مجرب پولی، بانکی و اقتصادی با حداقل ده سال تجربه کاری و تحصیلات حداقل کارشناسی ارشد در رشته های مرتبط و دارای حسن شهرت پس از تأیید مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با حکم رئیس جمهور منصوب می شود.<sup>۳۹</sup>
- د- دبیر کل بانک به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران و تصویب مجمع عمومی منصوب می گردد و سرپرستی دبیرخانه شورای پول و اعتبار را نیز به عهده خواهد داشت. دبیر کل بانک صورت جلسات شورای پول و اعتبار را برای اطلاع وزیر امور اقتصادی و دارایی ارسال خواهد داشت.
- ه- معاونان بانک از طرف رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران، منصوب و وظایف آنان به وسیله نامبرده تعیین می شود.

#### ماده ۲۰ -

- الف - حقوق و مزایای رئیس کل و قائم مقام رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران از طرف مجمع عمومی تعیین و از بودجه بانک پرداخت می شود.
- ب - حقوق و مزایای دبیر کل و معاونان بانک به پیشنهاد رئیس کل و تصویب مجمع عمومی تعیین و از بودجه بانک پرداخت می شود.
- ج - رئیس کل بانک، قائم مقام رئیس کل، دبیر کل و معاونان بانک قبل از شروع به کار در مجمع عمومی سوگند یاد خواهند نمود که اسرار بانک را حفظ نمایند و وظایف قانونی خود را به نحو احسن انجام دهند.
- د - اعضای هیأت عامل در دوران تصدی خود مشمول قانون منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلس و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری خواهند بود و نباید صاحب سهم بانکها یا مؤسسات اعتباری خصوصی باشند.
- ه - اعضای هیأت عامل در دوران تصدی خود نمی توانند در دستگاه های دولتی یا خصوصی سمت موظفی دارا باشند.
- و - قبول سمت های غیر موظف فقط در مؤسسات خیریه و اجتماعی و تدریس در دانشگاه ها یا مؤسسات آموزش عالی در مورد رئیس کل و قائم مقام رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران با تصویب مجمع عمومی و در مورد سایر اعضای هیأت عامل با موافقت رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران ممکن خواهد بود.

#### بخش چهارم - هیأت نظارت اندوخته اسکناس

#### ماده ۲۱ -

<sup>۳۹</sup> ر.ک. تبصره ۱ ماده ۱۹ قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور.



الف - هیأت نظارت اندوخته اسکناس عهده‌دار نظارت بر حسن اجرای مفاد ماده ۵ این قانون از طریق تحویل و نگاهداری اسکناس‌های چاپ‌شده و همچنین نگاهداری حساب دارایی‌های موضوع ماده ۵ و صورت جواهرات ملی و تنظیم مقررات مربوط به نمایش و نظارت بر ورود و خروج آنها از خزانه بانک و به‌علاوه نظارت در معدوم کردن اسکناس‌هایی که باید از جریان خارج شود می‌باشد.<sup>۴۰</sup>

ب - هیأت نظارت اندوخته اسکناس از افراد زیر تشکیل می‌شود<sup>۴۱</sup>:

۱. دو نماینده مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس مزبور.
۲. رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران یا معاون او.
۳. دادستان کل کشور یا معاون او.
۴. خزانه‌دار کل کشور.
۵. رئیس کل دیوان محاسبات.
۶. رئیس هیأت نظار.

**تبصره -** مدت مأموریت نمایندگان مجلس با مجلس شورای اسلامی خواهد بود و در هر حال تا انتخاب جانشین خود به این سمت باقی خواهند ماند.

ج - آیین‌نامه مربوط به نحوه اجرای وظایف محول به هیأت نظارت اندوخته اسکناس به وسیله هیأت تصویب و به موقع اجرا گذارده می‌شود.

د - اعضای هیأت نظارت اندوخته اسکناس برای حضور در جلسات هیأت حق‌الزحمه‌ای دریافت خواهند کرد که به پیشنهاد رئیس کل بانک و تصویب مجمع عمومی تعیین می‌گردد.

### بخش پنجم - هیأت نظار

#### ماده ۲۲ -

الف - هیأت نظار مسئول رسیدگی به حساب‌ها و تعهدات بانک مرکزی ج.ا. ایران است که نسبت به صحت این حساب‌ها و تعهدات اظهار نظر می‌کند.

ب - وظایف هیأت نظار به شرح زیر است:

۱. رسیدگی به ترازنامه پایان سال بانک مرکزی ج.ا. ایران و تهیه گزارش برای مجمع عمومی سالانه.
۲. رسیدگی به صورت ریز دارایی‌ها و بدهی‌ها و خلاصه حساب‌های بانک و گواهی آنها برای انتشار.

<sup>۴۰</sup> ر.ک. ماده ۴۳ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور: «چاپ و انتشار ایران چک بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تحت نظارت هیأت نظارت اندوخته اسکناس موضوع ماده ۲۱ همین قانون به پیشنهاد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تصویب شورای پول و اعتبار ادامه می‌یابد؛ همچنین ر.ک. بند «الف» تبصره ۱۶ قانون بودجه سال ۱۳۹۶ کل کشور: «بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مجاز است ایران‌چک‌های مورد نیاز کشور را پس از تصویب شورای پول و اعتبار تولید و با مسدود کردن معادل ریالی آن تحت نظارت هیأت نظارت اندوخته اسکناس (موضوع ماده ۲۱ قانون پولی و کشور) منتشر کند».

<sup>۴۱</sup> ر.ک. بند ۴ لایحه قانونی اصلاح قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۱۸ شورای انقلاب)





۳. رسیدگی به عملیات بانک از لحاظ انطباق آنها با موازین قانونی.

ج - هیأت نظار مرکب از یک نفر رئیس و چهار نفر عضو از میان حسابرسان خبره یا افراد مطلع در امور حسابداری یا بانکی با داشتن حداقل ده سال سابقه کار است که به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و تصویب مجمع عمومی برای مدت دو سال انتخاب می‌شوند و انتخاب مجدد آنان بلامانع است.

د - رئیس هیأت نظار به عنوان رابط موظف است گزارش‌های لازم از فعالیت‌های بانک و تصمیمات جاری بانک را به وزیر امور اقتصادی و دارایی تسلیم نماید.

**تبصره** - هیأت نظار در ایفاء وظایف فوق می‌تواند کلیه اسناد حساب‌ها و دارایی‌های بانک را مورد رسیدگی قرار دهد و به کلیه مقررات و تصمیمات و نوشته‌های بانک که لازم می‌داند دسترسی داشته باشد و بدون مداخله در امور جاری بانک در حدود وظائف خود نظراتی به رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران بدهد.

#### ماده ۲۳ -

الف - حقوق و مزایای هیأت نظار از طرف وزیر امور اقتصادی و دارایی تعیین و از بودجه وزارت دارایی قابل پرداخت است.  
ب - اعضای هیأت نظار قبل از شروع به کار در مجمع عمومی سوگند یاد خواهند نمود که اسرار بانک را حفظ نمایند و وظایف قانونی خود را به نحو احسن انجام دهند.

ج - اعضای هیأت نظار مشمول قانون منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلس و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری خواهند بود.

د - اعضای هیأت نظار در دوران تصدی خود نمی‌توانند در دستگاه‌های دولتی یا خصوصی سمت موظف دارا باشند.  
ه - قبول سمت‌های غیر موظف فقط در مؤسسات خیریه و اجتماعی و تدریس در دانشگاه‌ها یا مؤسسات آموزش عالی با تصویب مجمع عمومی بلامانع است.

و - آیین‌نامه داخلی هیأت نظار به وسیله خود هیأت تنظیم و با تصویب وزیر امور اقتصادی و دارایی اجرا خواهد شد.

### فصل چهارم - مقررات عمومی

#### ماده ۲۴ -

الف - سال مالی بانک از اول فروردین هر سال شروع و در آخر اسفند همان سال خاتمه می‌یابد.  
ب - ترازنامه و حساب سود و زیان بانک بایستی حداقل یک ماه قبل از تشکیل جلسه سالانه مجمع عمومی به هیأت نظار تسلیم گردد.

ج - بانک مرکزی ج.ا. ایران حداقل ماهی یک بار خلاصه‌ای از وضع حساب‌های خود را انتشار خواهد داد.



## ماده ۲۵ -

الف - سود ویژه بانک در هر سال به شرح زیر تقسیم خواهد شد:

۱. پرداخت مالیات بر درآمد به حساب درآمد عمومی دولت، بر اساس مقررات مربوط به شرکت‌های دولتی.
۲. ده درصد برای اندوخته قانونی تا وقتی که اندوخته مزبور معادل سرمایه بانک بشود.
۳. مبلغی به پیشنهاد رئیس کل بانک و تصویب مجمع عمومی برای اندوخته احتیاطی.
۴. مبلغی به پیشنهاد رئیس کل بانک و تصویب مجمع عمومی برای انتقال به حساب سال بعد.

ب - باقیمانده سود ویژه پس از تقسیمات مقرر در بند الف متعلق به دولت خواهد بود.

## ماده ۲۶ -

الف - دولت موظف است در مقابل زیان‌های احتمالی حاصل از تغییر برابری‌های قانونی نسبت به طلا و پول‌های خارجی و اتفاقات ناشی از قوه قهریه اسناد خزانه بی‌نام با سررسید معین صادر و به بانک مرکزی ج.ا. ایران تسلیم نماید.

ب - نسخ شد<sup>۴۲</sup>.

ج - سود و زیان ناشی از اجرای موافقتنامه‌های پرداخت موضوع بند «ه» ماده ۱۲ این قانون به حساب دولت منظور خواهد شد.

## ماده ۲۷ -

الف - کلیه اسناد تعهد آور صادر از بانک مرکزی به استثنای اسناد مربوط به امور داخلی بانک، دارای دو امضای مجاز خواهد بود.

ب - مدت و طرز نگاهداری اسناد و اوراق بازرگانی و دفاتر بانک مرکزی ج.ا. ایران به صورت عین و همچنین طرز تبدیل آنها به عکس یا فیلم یا نظایر آن به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب شورای پول و اعتبار تعیین خواهد شد و این قبیل عکس‌ها و فیلم‌ها و نظایر آن در دادگاه‌ها پس از گذشتن مدت‌های مقرر در آیین‌نامه، حکم اصول اسناد را خواهند داشت.

---

<sup>۴۲</sup> ر.ک. قانون نحوه محاسبه و اعمال تسعیر دارایی‌ها و بدهی‌های ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (مصوب مجلس شورای اسلامی در ۱۳۹۲/۴/۳۱): **ماده واحده** - تفاوت ناشی از تسعیر دارایی‌ها و بدهی‌های ارزی بانک مرکزی که از تغییر نرخ برابری ارز، طلا و جواهرات ایجاد می‌شود، صرفاً ناشی از ارزیابی حسابداری است و سود تحقق یافته تلقی نمی‌گردد و مشمول مالیات نیست و مابه‌التفاوت آن در حسابی تحت عنوان «مازاد حاصل از ارزیابی خالص دارایی‌های خارجی» منظور و در بخش سرمایه بانک مرکزی ذیل حساب اندوخته‌ها در ترازنامه منعکس و گزارش می‌شود. مانده این حساب صرفاً بابت جبران زیان‌های احتمالی آتی بانک مرکزی ناشی از تغییر (کاهش) برابری‌های قانونی ارز (تسعیر) قابل استفاده است.

**تبصره ۱-** نرخ برابری ارز مطابق ساز و کار قانونی توسط بانک مرکزی تعیین می‌گردد.

**تبصره ۲-** مفاد این قانون از تاریخ تصویب لازم‌الاجراء است.

**تبصره ۳-** با تصویب این قانون بند (ب) ماده (۲۶) قانون پولی و بانکی کشور مصوب سال ۱۳۵۱ نسخ می‌گردد.



**ماده ۲۸** - اسکناس‌های بانک مرکزی ج.ا. ایران و همچنین طلا و نقره و مطلس‌های مسکوک فلزی متعلق به بانک مرکزی ج.ا. ایران از حقوق و عوارض گمرکی و سود بازرگانی و هر گونه مالیات و عوارض دیگر معاف است.

**ماده ۲۹** - بانک مرکزی ج.ا. ایران در هر مورد که مصلحت اقتصادی و ارزی کشور ایجاب کند می‌تواند با تصویب هیأت وزیران صادرکنندگان یک یا چند نوع کالا را از سپردن پیمان ارزی معاف نماید.

### قسمت سوم - بانکداری<sup>۴۳</sup>

#### فصل اول - شرایط تأسیس بانک<sup>۴۴</sup>

**ماده ۳۰** -

الف - تأسیس بانک و اشتغال به عملیات بانکی و استفاده از نام بانک در عنوان مؤسسات اعتباری فقط طبق مقررات این قانون ممکن است.

ب - تشخیص عملیات بانکی با شورای پول و اعتبار می‌باشد.

ج - تأسیس بانک در ایران موکول به تصویب اساسنامه آن به وسیله شورای پول و اعتبار و صدور اجازه از طرف بانک مرکزی ج.ا. ایران است.

د - مراجع ثبت شرکت‌ها نمی‌توانند تقاضای تأسیس بانکی را در ایران به ثبت برسانند مگر آن که اجازه‌نامه بانک مرکزی ج.ا. ایران و رونوشت گواهی‌شده اساسنامه مربوط که به تصویب شورای پول و اعتبار رسیده است ضمیمه تقاضای ثبت باشد.

ه - هر گونه تغییر در اساسنامه بانک‌ها بایستی به تصویب شورای پول و اعتبار برسد.

و - ایجاد یا تعطیل شعبه یا باجه یا نمایندگی بانک‌ها در داخل یا خارج کشور طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد.

<sup>۴۳</sup> ر.ک. بندهای «الف»، «ب» و «ث» ماده ۲۱ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، به شرح زیر: ماده ۲۱- «اداره امور بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر اساس قانون پولی و بانکی کشور و اصلاحات بعدی آن است.

الف - تأسیس، ثبت، فعالیت و انحلال نهادهای پولی و اعتباری از قبیل بانک‌ها، مؤسسات اعتباری غیربانکی، تعاونی‌های اعتبار، صندوق‌های قرض الحسنه، صرافی‌ها و شرکت‌های واسپاری (لیزینگ‌ها) و همچنین ثبت تغییرات نهادهای مذکور فقط با اخذ مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و به موجب مقررات مصوب شورای پول و اعتبار امکان پذیر است.

ب - کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از دولتی و غیردولتی از قبیل سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مکلف به رعایت مفاد این ماده و همکاری با بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران می‌باشند.

ث - ایجاد نهادهای جدید در بازار غیرمتشکل پولی بدون مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ممنوع بوده و تصدی پست‌های مدیریتی آنها در حکم تصرف غیرقانونی در اموال عمومی تلقی می‌شود».

<sup>۴۴</sup> ر.ک. مجموعه مقررات ناظر بر تأسیس بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیردولتی مندرج در منوی نظارت بانکی وبسایت بانک مرکزی ج.ا. ایران و همچنین **قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی** (مصوب مجلس شورای اسلامی در ۱۳۸۳/۱۰/۲۲) و **قانون اجازه تأسیس بانک‌های غیردولتی** (مصوب مجلس شورای اسلامی در ۱۳۷۹/۱/۲۱)



**تبصره** - بانک‌هایی که قبل از تصویب این قانون تأسیس شده‌اند و اساسنامه آنها با مقررات این قانون مغایرت دارد مکلفند اساسنامه خود را حداکثر ظرف یک سال از تاریخ تصویب این قانون با مقررات این قانون تطبیق دهند و آن را به تصویب شورای پول و اعتبار برسانند.

### ماده ۳۱ -

الف - تشکیل بانک فقط به صورت شرکت سهامی عام با سهام با نام ممکن خواهد بود.  
ب - مدیر عامل و رییس هیأت مدیره و اکثریت اعضای هیأت عامل و اکثریت اعضای هیأت مدیره بانک‌های ایرانی باید از اتباع ایران باشند.  
ج - هر بانکی که بیش از چهل درصد سرمایه آن متعلق به اشخاص حقیقی اتباع خارج یا اشخاص حقوقی خارجی باشد از نظر این قانون بانک خارجی محسوب می‌شود و باید تحت عنوان بانک خارجی به ثبت برسد. از نظر این ماده هر شخص حقوقی که صد درصد سرمایه آن متعلق به اشخاص حقیقی اتباع ایران نباشد خارجی تلقی می‌شود.  
د - سقف سهم مشارکت طرف خارجی از تأسیس بانک ایرانی با رعایت قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی مصوب ۱۳۸۹/۳/۲۵ و اصلاحات بعدی آن با پیشنهاد بانک مرکزی و تصویب هیأت وزیران تعیین می‌شود.<sup>۴۵</sup>  
ه - از تاریخ تصویب این قانون، تأسیس بانک‌های خارجی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی خارجی که به عملیات متعارف بانکی اشتغال می‌ورزند فقط با تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد بود. مؤسسات اعتباری غیر بانکی مؤسساتی هستند که در عنوان خود از نام بانک استفاده نمی‌کنند ولی به تشخیص بانک مرکزی ج.ا. ایران واسطه بین عرضه‌کنندگان و متقاضیان وجوه و اعتبار می‌باشند و عملیات آنها در حجم و نحوه توزیع اعتبارات مؤثر است.

### ماده ۳۲ -

الف - سرمایه بانک‌ها فقط به صورت پول رایج کشور قابل پرداخت است.  
ب - حداقل سرمایه بانک‌های ایرانی دویست میلیون ریال<sup>۴۶</sup> است که باید تماماً تعهد شده و اقلماً پنجاه درصد آن پرداخت و قبل از تسلیم تقاضای تأسیس، نزد بانک مرکزی ج.ا. ایران سپرده شده باشد.  
حداقل سرمایه بانک‌های خارجی دویست میلیون ریال است که باید تماماً قبل از تسلیم تقاضای تأسیس در بانک مرکزی ج.ا. ایران سپرده شده باشد.  
ج - بانک مرکزی ج.ا. ایران با تصویب شورای پول و اعتبار می‌تواند مهلت پرداخت سرمایه تعهد شده بانک‌های ایرانی را تعیین و برای اجرا به بانک‌ها ابلاغ نماید.  
د - بانک مرکزی ج.ا. ایران می‌تواند با تصویب هیأت وزیران، حداقل سرمایه مذکور در بند «ب» را در مورد کلیه بانک‌ها یا در مورد بانک‌هایی که فعالیت آنها در رشته‌های مخصوصی است افزایش دهد.

<sup>۴۵</sup> ر.ک. ماده ۱۸ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور.

<sup>۴۶</sup> در خصوص حداقل سرمایه لازم برای تأسیس بانک غیردولتی در داخل کشور و مناطق آزاد تجاری صنعتی ر.ک. تصویب‌نامه هیأت وزیران به شماره ۳۹۳۹۸/۲۱۱۸۵۳ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۶ (مندرج در وبسایت بانک مرکزی ج.ا. ایران).



## فصل دوم - شرایط و نحوه فعالیت بانکها<sup>۴۷</sup>

### ماده ۳۳ -

الف - میزان و نحوه ایجاد اندوخته قانونی بانکها و طرز استفاده از آن طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید تعیین خواهد شد. اندوخته قانونی از ۱۵٪ سود ویژه سالانه کمتر و از ۲۰٪ بیشتر نخواهد بود. اندوخته قانونی پس از آن که به میزان سرمایه رسید اختیاری است.

ب - در صورتی که سرمایه بانکی بر اثر زیان از حداقل مقرر در این قانون کمتر شود باید بر اساس آیین‌نامه‌ای که در این مورد به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید سرمایه خود را تکمیل نماید.

ج - نحوه و اصول حسابداری و دفترداری بانکها به نحوی که ترازنامه مربوط نشان دهنده کلیه دارایی‌ها و بدهی‌های بانک باشد به وسیله شورای پول و اعتبار تعیین خواهد شد و بانکها مکلف به اجرای آن خواهند بود.

د - میزان استهلاک دارایی‌های منقول و غیرمنقول قابل استهلاک و هزینه‌های تأسیس و توسعه و همچنین میزان اندوخته‌های احتیاطی بانکها از طرف شورای پول و اعتبار تعیین خواهد شد و بانکها موظف به اجرای آن خواهند بود.

ه - بانکها مکلفند ترازنامه و حساب سود و زیان خود را به گواهی حسابداران رسمی برسانند.

و - مدت و طرز نگاهداری اوراق بازرگانی و اسناد و دفاتر بانکها به صورت عین و همچنین طرز تبدیل آنها به عکس یا فیلم یا نظایر آن به موجب آیین‌نامه‌ای که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید تعیین خواهد شد و این قبیل عکس‌ها و فیلم‌ها و نظایر آن در دادگاه‌ها پس از گذشتن مدت‌های مقرر در آیین‌نامه حکم اصول اسناد را خواهند داشت.

### ماده ۳۴ - انجام عملیات زیر برای بانکها ممنوع است:

۱. خرید و فروش کالا به منظور تجارت.
۲. معاملات غیر منقول جز برای بانکهایی که هدف آنها انجام معاملات غیرمنقول است.
۳. خرید سهام و مشارکت در سرمایه یک یا چند شرکت و یا خرید اوراق بهادار داخلی یا خارجی به حساب خود به میزانی بیش از آنچه بانک مرکزی ج.ا. ایران به موجب دستورها یا آیین‌نامه‌های خاص تعیین خواهد کرد.
۴. اعطای اعتبار به اعضای ارکان خود و مؤسساتی که اعضای مزبور در آن ذینفع‌اند و سایر اشخاص حقیقی یا حقوقی بیش از آنچه بانک مرکزی ج.ا. ایران به موجب دستورها یا آیین‌نامه‌های خاص تعیین خواهد کرد.
۵. اعطای اعتبار به اعضای ارکان یا رؤسای ادارات و بازرسان بانک مرکزی ج.ا. ایران مگر با رعایت آیین‌نامه‌ای که در این مورد به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید.
۶. انتشار اوراق دیداری در وجه حامل.

<sup>۴۷</sup> ر.ک. مجموعه مقررات ناظر بر فعالیت بانکها و مؤسسات اعتباری غیردولتی مندرج در منوی نظارت بانکی و بسایت بانک مرکزی ج.ا. ایران و همچنین **قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی** (مصوب مجلس شورای اسلامی در ۱۳۸۳/۱۰/۲۲)



**تبصره -** تملک غیر منقول برای استیفای مطالبات یا برای تأمین محل کار یا مسکن کارکنان بانک و معاملات نسبت به آن طبق شرایطی که بانک مرکزی ج.ا. ایران تعیین خواهد نمود، مشمول ممنوعیت موضوع بند ۲ این ماده نخواهد بود.

#### ماده ۳۵<sup>۴۸</sup> -

الف - محکومین به سرقت، ارتشاء، اختلاس، خیانت در امانت، کلاهبرداری، جعل و تزویر، صدور چک بی محل و ورشکستگی به تقصیر یا تقلب - اعم از این که حکم از دادگاه‌های داخلی یا خارج کشور صادر شده یا محکوم، مجرم اصلی یا شریک یا معاون جرم بوده باشد از تصدی اداره امور بانک‌ها به هر عنوان ممنوع می‌باشند.  
ب - مدیران و رؤسای هیچ بانکی نمی‌توانند بدون اجازه بانک مرکزی ج.ا. ایران در بانک دیگری سهم یا سمتی داشته باشند.

ج - هر بانک در مقابل خساراتی که در اثر عملیات آن متوجه مشتریان می‌شود، مسئول و متعهد جبران خواهد بود. مدیر عامل، رئیس هیأت مدیره، اعضای هیأت عامل و اعضای هیأت مدیره هر بانک نیز در مقابل صاحبان سهام و مشتریان مسؤول خساراتی می‌باشند که به علت تخلف هر یک از آنها از مقررات و قوانین و آیین‌نامه‌های مربوط به این قانون یا اساسنامه آن بانک به صاحبان سهام یا مشتریان وارد می‌شود.

**تبصره -** مرجع صالح برای تشخیص و تطبیق احکام صادره از دادگاه‌های خارجی در مورد بند «الف» این ماده وزارت دادگستری است.

**ماده ۳۶ -** طرز تهیه و تنظیم ترازنامه و حساب سود و زیان بانک‌ها و مؤسسات اعتباری از طرف بانک مرکزی ج.ا. ایران تعیین خواهد شد.

**ماده ۳۷ -** بانک‌ها مکلفند مقررات این قانون و آیین‌نامه‌های متکی بر آن و دستورهای بانک مرکزی ج.ا. ایران را که به موجب این قانون یا آیین‌نامه‌های متکی بر آن صادر می‌شود و همچنین مقررات اساسنامه مصوب خود را رعایت کنند.<sup>۴۹</sup>

#### ماده ۳۸ - نسخ شد<sup>۵۰</sup>.

<sup>۴۸</sup> ر.ک. بند «ت» ماده ۲۱ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور: «انتخاب مدیرعامل و هیأت مدیره بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری پس از صدور تأیید صلاحیت حرفه‌ای و وثاقت و امانت آنان از سوی بانک مرکزی امکان‌پذیر است. این افراد باید حداقل دارای ده سال سابقه در زمینه‌های مالی، بانکی و بازرگانی و دانشنامه کارشناسی مرتبط باشند. نحوه احراز شرایط اعتراض و رسیدگی به آن با پیشنهاد مشترک بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و وزارت امور اقتصادی و دارایی و تصویب شورای پول و اعتبار تعیین می‌شود».

<sup>۴۹</sup> به موجب ماده ۷ آیین‌نامه فصل پنجم قانون عملیات بانکی بدون ربا (تصویب‌نامه هیأت وزیران با شماره ۸۸۵۲۸ مورخ ۱۳۶۱/۱۲/۱۷): «بانک‌ها مکلفند دستورها و بخشنامه‌های بانک مرکزی را که به موجب قوانین و آیین‌نامه‌های متکی به آن صادر می‌گردد، به موقع اجرا بگذارند.»

<sup>۵۰</sup> موضوع این ماده کانون بانک‌ها بود و با تصویب لایحه قانونی انحلال کانون بانک‌ها، مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۱۸ شورای انقلاب، که حکم به انحلال کانون بانک‌ها داد، این ماده نسخ شد.



## فصل سوم - ترتیب انحلال و ورشکستگی بانکها

**ماده ۳۹ -** در موارد زیر ممکن است بنا به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی ج.ا. ایران و تأیید شورای پول و اعتبار و تصویب هیأتی مرکب از نخست وزیر<sup>۵۱</sup>، وزیر امور اقتصادی و دارایی و وزیر دادگستری<sup>۵۲</sup>، اداره امور بانک به عهده بانک مرکزی ج.ا. ایران واگذار شود یا ترتیب دیگری برای اداره بانک داده شود یا اجازه تأسیس بانک لغو شود<sup>۵۳</sup>؛

الف - در صورتی که مقامات صلاحیتدار بانک تقاضا نمایند.

ب - در صورتی که بانک در مدت یک سال از تاریخ ابلاغ اجازه تأسیس، عملیات خود را شروع نکند.

ج - در صورتی که بانکی بدون عذر موجه، فعالیت خود را برای مدتی متجاوز از یک هفته قطع کند.

د - در صورتی که بانکی برخلاف این قانون و آیین‌نامه‌های متکی بر آن و دستورات بانک مرکزی ج.ا. ایران که به موجب این قانون یا آیین‌نامه‌های متکی بر آن صادر می‌شود و یا برخلاف اساسنامه مصوب خود عمل نماید.

ه - در صورتی که قدرت پرداخت بانکی به خطر افتد یا سلب شود.

**تبصره -** بانکی که اجازه تأسیس آن لغو می‌شود از تاریخ الغاء اجازه تأسیس، طبق دستور بانک مرکزی ج.ا. ایران عمل خواهد کرد.

**ماده ۴۰ -** طرز اداره بانک در موارد مذکور در ماده ۳۹ و نحوه الغای اجازه تأسیس به موجب آیین‌نامه‌ای می‌باشد که به تصویب کمیسیون‌های دارایی مجلس شورای اسلامی خواهد رسید.

## ماده ۴۱ -

الف - در صورتی که توقف یا ورشکستگی بانکی اعلام شود، دادگاه قبل از هر گونه اتخاذ تصمیم نظر بانک مرکزی ج.ا. ایران را جلب خواهد کرد. بانک مرکزی ج.ا. ایران از تاریخ وصول استعلام دادگاه، باید ظرف یک ماه نظر خود را کتیباً به دادگاه اعلام دارد. دادگاه با توجه به نظر بانک مرکزی ج.ا. ایران و دلایل موجود در پرونده تصمیم مقتضی اتخاذ خواهد کرد.

<sup>۵۱</sup> با عنایت به اصلاح اصل ۱۲۴ **قانون اساسی** در سال ۱۳۶۸ و حذف سمت نخست وزیری، و با ملاحظه اصل ۶۰ همان قانون که مقرر می‌دارد «اعمال قوه مجریه جز در اموری که در این قانون مستقیماً بر عهده رهبری گذارده شده، از طریق رئیس جمهور و وزرا است.» و با لحاظ اصل ۱۳۴ **قانون اساسی** که ریاست هیأت وزیران را با رئیس جمهور می‌داند، به نظر می‌رسد بر اساس اصول بر شمرده شده از قانون اساسی، رئیس محترم جمهور، عضو هیأت مزبور می‌باشند.

<sup>۵۲</sup> با توجه به واگذاری کلیه اختیارات قضایی به ریاست محترم قوه قضاییه به شرح مندرج در اصول ۱۵۶ تا ۱۵۸ قانون اساسی و با ملاحظه اختیارات اداری وزیر محترم دادگستری طبق اصل ۱۶۰ قانون اساسی، و نظر به نقش و کارکرد قضایی و نه اداری وزیر دادگستری در هیأت یاد شده در زمان تصویب **قانون پولی و بانکی کشور** در سال ۱۳۵۱، به نظر می‌رسد بر اساس اصول بر شمرده شده از قانون اساسی، ریاست محترم قوه قضاییه جایگزین وزیر محترم دادگستری در هیأت مزبور می‌باشند.

<sup>۵۳</sup> ر.ک. بند «الف» ماده ۲۱ **قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور**: «تأسیس، ثبت، فعالیت و انحلال نهادهای پولی و اعتباری از قبیل بانکها، مؤسسات اعتباری غیربانکی، تعاونی‌های اعتبار، صندوق‌های قرض‌الحسنه، صرافی‌ها و شرکت های واسپاری (لیزینگ ها) و همچنین ثبت تغییرات نهادهای مذکور فقط با اخذ مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و به موجب مقررات مصوب شورای پول و اعتبار امکان پذیر است.»



- ب - تصفیه امور بانک ورشکسته با اداره تصفیه امور ورشکستگی می‌باشد.
- ج - در تمام موارد انحلال و ورشکستگی بانکها تصفیه امور آنها با نظارت نماینده بانک مرکزی ج.ا. ایران انجام خواهد گرفت.
- د - استرداد سپرده‌های پس‌انداز یا سپرده‌های مشابه تا میزان پنجاه هزار ریال در درجه اول و سپرده‌های حساب جاری و سپرده‌های ثابت تا همان مبلغ در درجه دوم بر کلیه تعهدات دیگر بانک‌های منحل شده یا ورشکسته و سایر حقوق ممتازه مقدم است.
- ه - با انحلال یا ورشکستگی یک بانک، نام آن از دفاتر اداره ثبت حذف خواهد شد.
- تبصره ۵-** مواد (۳۹)، (۴۰) و (۴۱) (به استثنای بند «د» ماده اخیر) قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ شامل تمامی موسسات اعتباری غیربانکی که با تشخیص بانک مرکزی به عملیات بانکی مبادرت می‌ورزند به استثنای صندوق‌های توسعه‌ای و حمایتی دولتی و غیردولتی مانند صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی در محدوده اساسنامه فعلی خود، نیز می‌گردند.<sup>۵۴</sup>

## فصل چهارم - مقررات کیفری و انتظامی

### ماده ۴۲ -

- الف - خرید و فروش ارز و هر گونه عملیات بانکی که موجب انتقال ارز یا تعهد ارزی گردد یا ورود یا خروج ارز یا پول رایج کشور بدون رعایت مقرراتی که بانک مرکزی ج.ا. ایران به موجب ماده ۱۱ این قانون مقرر می‌دارد ممنوع است. متخلفین به جزای نقدی تا معادل ۵۰٪ مبلغ موضوع تخلف محکوم خواهند شد.
- ب - تأسیس بانک و اشتغال به بانکداری بدون رعایت مقررات این قانون و استفاده از نام بانک در عنوان مؤسسات اعتباری ممنوع است. مرتکب به حبس تأدیبی تا شش ماه محکوم خواهد شد و در صورت اقتضاء دادستان می‌تواند به درخواست بانک مرکزی ج.ا. ایران موقتاً دستور تعطیل مؤسسه را تا تعیین تکلیف نهایی آن از طرف دادگاه بدهد.
- تبصره -** تعقیب کیفری در موارد فوق منوط به شکایت بانک مرکزی ج.ا. ایران است.<sup>۵۵</sup>

**ماده ۴۳ -** بانک‌ها و مؤسسات اعتباری که نسبت‌های مقرر در بندهای ۲ و ۳ و ۵ و ۶ ماده ۱۴ را رعایت نکنند به تشخیص شورای پول و اعتبار مکلف به پرداخت مبلغی معادل ۱۲٪ در سال نسبت به مبلغ مورد تخلف خواهند بود.

**ماده ۴۴ -** تخلف از سایر مقررات این قانون و آیین‌نامه‌های آن و دستورات بانک مرکزی ج.ا. ایران که به موجب این قانون یا آیین‌نامه‌های آن صادر می‌شود موجب مجازات‌های انتظامی زیر خواهد بود:<sup>۵۶</sup>

<sup>۵۴</sup> الحاقی در جلسه مورخ ۱۳۹۴/۷/۷ مصوب مجلس شورای اسلامی.

<sup>۵۵</sup> ر.ک. قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز، مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام در ۱۳۷۴/۲/۱۲.



۱. تذکر کتبی به مدیران یا متصدیان متخلف.
۲. پرداخت مبلغی روزانه تا حداکثر پانصد میلیون ریال<sup>۵۷</sup> برای ایام تخلف.
۳. ممنوع ساختن بانک یا مؤسسه اعتباری غیر بانکی از انجام بعضی امور بانکی به طور موقت یا دائم.

<sup>۵۶</sup> ر.ک. ماده ۱۴ **قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه**: «برای اعمال نظارت کامل و فراگیر بانک مرکزی بر مؤسسات پولی، بانکی و اعتباری و ساماندهی مؤسسات و بازارهای غیرمتشکل پولی جهت ارتقای شفافیت و سلامت و کاهش نسبت مطالبات غیرجاری به تسهیلات:

الف- بانک مرکزی مجاز است مطابق قوانین مربوطه در چهارچوب مصوباتی که به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد، علاوه بر اختیارات قانونی خود مقرر در قانون پولی و بانکی کشور حسب مورد یک یا چند مورد از اقدامات نظارتی و انتظامی زیر را در قبال بانکها و مؤسسات اعتباری متخلف اعمال نماید:

- ۱- اعمال محدودیت، ممنوعیت توزیع سود و اندوخته‌ها بین سهامداران مؤثر، سلب حق رأی از آن‌ها به‌طور موقت و سلب حق تقدم خرید از سهامداران مؤثر؛
- ۲- تعلیق موقت مجوز بخشی از فعالیت برای مدت معین و یا لغو مجوز فعالیت؛
- ۳- اعمال محدودیت یا ممنوعیت پرداخت پاداش و مزایای مدیران؛
- ۴- سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران عامل و اعضاء هیأت مدیره؛

تبصره ۱- مرجع رسیدگی به تخلفات نظارتی و انتظامی موضوع این بند هیأت انتظامی بانکها خواهد بود.

تبصره ۲- سهامدار مؤثر، سهامداری است که یک یا چند عضو هیأت‌مدیره را انتخاب می‌کند و یا به تشخیص بانک مرکزی در انتخاب عضو هیأت‌مدیره نقش دارد.

ب- انجام هرگونه عملیات بانکی، واسپاری (لیزینگ)، صرافی توسط اشخاص حقیقی و حقوقی و مشارکت بانکها و مؤسسات اعتباری و اشخاص حقوقی تابعی که بانکها بیش از ۵۰٪ سهام آن‌ها را دارند و یا در تعیین هیأت مدیره آن‌ها مؤثرند؛ در تأسیس صندوق‌های سرمایه‌گذاری و شرکت‌های تأمین سرمایه بدون اخذ مجوز از بانک مرکزی ممنوع است و مرتکب حسب مورد به یک یا چند مورد از مجازات‌های درجه ۶ ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی به‌جز حبس و شلاق محکوم می‌شود.

تبصره ۱- مسئولیت بازپرداخت کلیه تعهدات و بدهی های مؤسسات مذکور بر عهده هیأت امانت و هیأت مدیره و هیأت مؤسس و سهامداران مؤثر متناسب با اشتغال دمه (مراتب و شرایط بروز خسارت) می‌باشد.

تبصره ۲- علاوه بر مواردی که در قانون پولی و بانکی استثناء شده است صندوق‌های قرض‌الحسنه تک شعبه‌ای در سراسر کشور براساس جذب منابع سالانه تا سی میلیارد (۳۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال نیز از حکم این ماده مستثنی بوده و براساس اساسنامه و مجوزهای موجود ادامه فعالیت می‌دهند.

پ- نیروی انتظامی موظف است در مواردی که بانک مرکزی رأساً شعبه یا مؤسسات را فاقد مجوز اعلام می‌نماید، نسبت به توقف فعالیت یا تعطیل نمودن آن‌ها اقدام کند.

ت- هرگونه تبلیغ برای ارائه خدمات پولی و بانکی براساس آئین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف مدت چهارماه پس از تصویب این قانون توسط بانک مرکزی تهیه و به‌تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد. علاوه بر اقدامات نظارتی و انتظامی مؤسسات پولی و بانکی و اعتباری، تخلف رسانه‌ها از این حکم مستوجب جریمه نقدی تا میزان ده برابر هزینه تبلیغ صورت گرفته می‌باشد که به حساب خزانه واریز می‌شود.

ث- بانک مرکزی موظف است با همکاری قوه قضائیه و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط، به نحوی برنامه‌ریزی کند که با تکمیل و توسعه پایگاه داده ملی اعتبارسنجی و سایر اقدامات اجرایی و نظارتی، نسبت تسهیلات غیرجاری به کل تسهیلات (ارزی و ربالی) سالانه یک واحد درصد کاهش یابد.

ج- طرح هرگونه دعوی که منشأ آن اقدامات نظارتی بانک مرکزی باشد، باید به طرفیت بانک مزبور صورت پذیرد و افراد ذی‌مدخل در امر نظارت را نمی‌توان طرف دعوا قرار داد، جز در مواردی که موضوع دعوی، انتساب جرم باشد.

تبصره- منظور از اقدامات نظارتی، اقداماتی است که در راستای اعمال نظارت بر بانک‌ها، مؤسسات اعتباری غیربانکی، تعاونی‌های اعتبار، صندوق‌های قرض‌الحسنه به جز صندوق‌های قرض‌الحسنه زیر نظر سازمان اقتصاد اسلامی و موضوع تبصره ۲ بند (ب) همین ماده، صرافی‌ها و شرکت‌های واسپاری (لیزینگ) در صلاحیت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بوده و مشتمل بر اقدامات به عمل آمده در تمامی مراحل تأسیس، اعطای مجوز، نظارت بر فعالیت، تغییرات ثبتی، بازسازی، ادغام، انحلال و تصفیه می‌باشد.

<sup>۵۷</sup> ر.ک. قسمت ذیل بند «پ» ماده ۲۱ **قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور**: «... مبلغ مندرج در بند ۲ ماده ۴۴ قانون پولی و بانکی کشور به پانصد میلیون ریال افزایش می‌یابد و هر سه سال یک بار براساس رشد شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی اعلامی به صورت رسمی به پیشنهاد بانک مرکزی توسط هیأت‌وزیران تعدیل می‌شود». همچنین به موجب قسمت صدر بند «پ» ماده ۲۱ **قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور**، «بانک مرکزی ج.ا. ایران براساس مقررات قانونی، اختیار سلب صلاحیت حرفه‌ای و لغو مجوز و محکومیت متخلفین فعال در حوزه پولی به پرداخت جریمه را دارد. در صورت سلب صلاحیت حرفه‌ای، اعضای هیأت مدیره و مدیران عامل بانکها و مؤسسات اعتباری توسط بانک مرکزی ج.ا. ایران از مسوولیت مربوطه منفصل می‌شوند. ادامه تصدی مدیران مربوطه در حکم تصرف غیرقانونی در اموال عمومی محسوب می‌شود.»



مرجع رسیدگی به تخلفات موضوع این ماده و صدور حکم به مجازات‌های انتظامی، هیأت انتظامی بانک‌ها خواهد بود که مرکب است از نماینده دادستان کل، و یک نفر از اعضای شورای پول و اعتبار به انتخاب شورا، و یک نفر از اعضای شورای عالی بانک‌ها<sup>۵۸</sup>؛ دبیرکل بانک سمت دادستان هیأت را خواهد داشت<sup>۵۹</sup>.

احکام هیأت انتظامی ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ قابل تجدیدنظر در شورای پول و اعتبار خواهد بود و رأی شورا قطعی است.  
**تبصره ۱** - وجوه موضوع ماده ۴۳ و بند ۲ این ماده وسیله بانک مرکزی ج.ا. ایران از بانک یا مؤسسه مربوط وصول و به حساب درآمد عمومی منظور خواهد شد.

**تبصره ۲** - ترتیب رسیدگی و تشخیص تخلفات و تعیین هر یک از مجازات‌های انتظامی برای تخلفات و ترتیب درخواست تجدید نظر و طرز رسیدگی مجدد و اجرای تصمیمات هیأت رسیدگی و شورای پول و اعتبار مطابق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید<sup>۶۰</sup>.

**ماده ۴۵** - کلیه قوانین و مقررات دیگر در مواردی که با این قانون مغایرت دارد از تاریخ اجرای این قانون ملغی است و تا زمانی که آیین‌نامه‌های این قانون به تصویب نرسیده است آیین‌نامه‌های سابق مشروط بر این که با مفاد این قانون به تشخیص شورای پول و اعتبار معارض نباشد قابل اجرا خواهد بود.

قانون فوق مشتمل بر چهل و پنج ماده و بیست تبصره پس از تصویب مجلس سنا در جلسه روز چهارشنبه ۱۳۵۱/۴/۷، در جلسه روز یکشنبه هیجدهم تیرماه یک هزار و سیصد و پنجاه و یک شمسی به تصویب مجلس شورای ملی رسید.

رئیس مجلس شورای ملی - عبدالله ریاضی

<sup>۵۸</sup> حسب ماده ۶ قانون تسهیل اعطای تسهیلات بانکی و کاهش هزینه‌های طرح و تسریع در اجرای طرح‌های تولیدی و افزایش منابع مالی و کارایی بانک‌ها (مصوب ۱۳۸۶/۴/۵ مجلس شورای اسلامی)، شورای عالی بانک‌ها منحل و وظایف آن به هیأت مدیره بانک‌ها واگذار گردید. در همین راستا، در آیین‌نامه اجرایی تبصره ۲ ماده ۴۴ قانون پولی و بانکی کشور، موضوع هیأت انتظامی بانک‌ها که در یک‌هزار و یکصد و بیست و چهارمین جلسه شورای پول و اعتبار در ۱۳۸۹/۱۲/۲۵ به تصویب رسید، به جای «یک نفر از اعضای شورای عالی بانک‌ها» مقرر شده که «یک نفر از مدیران عامل بانک‌ها» در ترکیب هیأت انتظامی بانک‌ها حضور داشته باشد.

<sup>۵۹</sup> ر.ک. بند پنجم لایحه قانونی اصلاح قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۱۸ شورای انقلاب).

<sup>۶۰</sup> ر.ک. آیین‌نامه اجرایی تبصره ۲ ماده ۴۴ قانون پولی و بانکی کشور، موضوع هیأت انتظامی بانک‌ها مصوب یک‌هزار و یکصد و بیست و چهارمین جلسه شورای پول و اعتبار در ۱۳۸۹/۱۲/۲۵.